Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
ATHANASIOS RANTOS IŠVADA,
pateikta 2025 m. kovo 13 d.[1]

Byla C-653/23

SIA „TOODE“
prieš
Valsts ieņēmumu dienests

(*Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas, Latvija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Valstybės pagalba – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Europos Komisijos patvirtinta nacionalinė pagalbos ekonomikai remti sistema COVID-19 pandemijos aplinkybėmis – Kompetentingos institucijos atsisakymas suteikti pagalbą įmonei, neatitinkančiai šioje sistemoje nustatytų sąlygų – Ieškinys, kuriuo siekiama, kad nacionalinis teismas nurodytų suteikti šią pagalbą – Termino, nustatyto pagalbai suteikti, pasibaigimas vykstant teismo procesui – Dienos, kurią pagalba laikoma suteikta, nustatymas – Reglamentas (ES) 2015/1589 – 1 straipsnis – Esama pagalba ar nauja pagalba“

I. Įvadas

1. Mokesčių administratorius atsisakė Latvijos įmonei suteikti valstybės pagalbą, skirtą ekonomikai remti COVID-19 pandemijos aplinkybėmis, remdamasis tuo, kad ši įmonė neatitinka nacionalinėje teisėje nustatytų sąlygų tokiai pagalbai gauti. Ši įmonė nacionaliniame teisme pareiškė ieškinį, siekdama, kad būtų konstatuota, kad ji atitinka šias sąlygas, ir mokesčių administratoriui nurodyta priimti jai palankų administracinį aktą. Tačiau vykstant nacionalinio teismo procesui pasibaigė Europos Komisijos patvirtintos pagalbos sistemos galiojimo laikotarpis. Ar ši įmonė gali gauti aptariamą pagalbą, jei pradinis mokesčių administratoriaus atsisakymas suteikti šią pagalba panaikinamas teismo sprendimu, priimtu pasibaigus terminui, nustatytam jai suteikti? Toks iš esmės yra klausimas, kurį pateikė *Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas, Latvija).

2. Šioje byloje Teisingumo Teismas spręs, viena vertus, dėl dienos, kurią pagalba laikoma suteikta pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, nustatymo ir, kita vertus, dėl esamos ar naujos pagalbos, kaip tai suprantama pagal Reglamento (ES) 2015/1589[2] 1 straipsnį, konkrečiomis aplinkybėmis, kai

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas, nustatantis išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9).

nacionalinis teismas pripažįsta teisę gauti pagalbą pasibaigus numatytam jos suteikimo terminui, nustatytam nacionalinės teisės aktuose bei patvirtintam Komisijos, ir nurodo kompetentingai institucijai suteikti prašomą pagalbą.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas 2015/1589

3. Reglamento 2015/1589 1 straipsnyje „Apibrėžtys“ nurodyta:

„Šiame reglamente vartojamų terminų apibrėžtys:

<…>

b) esama pagalba:

<…>

ii) patvirtinta pagalba, t. y. Komisijos arba Tarybos patvirtintos pagalbos sistemos ir individuali pagalba;

<…>

c) nauja pagalba – visa pagalba, t. y. pagalbos sistemos ir individuali pagalba, kuri nėra egzistuojanti pagalba, įskaitant egzistuojančios pagalbos pakeitimus;

<…>“

2. Komunikatas dėl laikinosios sistemos

4. 2020 m. kovo 20 d. Komisijos komunikatas „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistema“ (OL C 91 I, 2020, p. 1; toliau – Komunikatas dėl laikinosios sistemos) buvo kelis kartus pakeistas. 2021 m. lapkričio 24 d. šeštuoju pakeitimu įtvirtintos šio komunikato redakcijos (OL C 473, 2021, p. 1) 3.1 skirsnio „Ribotos pagalbos sumos“ 21 ir 22 punktai buvo suformuluoti taip:

„21. Be jau turimų galimybių, grindžiamų SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktu, dabartinėmis aplinkybėmis tinkamas, būtinas ir tikslingas sprendimas gali būti laikina ribota pagalba įmonėms, kurios susiduria su staigiu likvidumo trūkumu ar net jo nebuvimu.

22. Komisija laikys, kad tokia valstybės pagalba yra suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą, jeigu bus laikomasi visų šių sąlygų <…>:

<…>

d. pagalba teikiama ne vėliau kaip iki 2022 m. birželio 30 d. <…>;

<…>“

B. Latvijos teisė

1. Administracinės teisenos įstatymas

5. Pagrindinės bylos aplinkybėmis taikytinos redakcijos 2001 m. spalio 25 d. *Administratīvā procesa likums* (Administracinės teisenos įstatymas)[3] 250 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Vertindamas administracinio akto teisėtumą, teismas savo sprendime atsižvelgia tik į administraciniame akte institucijos išdėstytus motyvus. Šis apribojimas netaikomas tais atvejais, kai prašymas susijęs su palankaus administracinio akto priėmimu.“

6. Šio įstatymo 254 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Jei teismas nustato, kad prašymas priimti administracinį aktą yra pagrįstas, jis įpareigoja instituciją priimti atitinkamą administracinį aktą.“

2. Latvijos pagalbos taisyklės

7. 2020 m. lapkričio 10 d. Ministrų kabineto nutarimu Nr. 676[4] nustatytos *Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai* (Pagalbos įmonėms, nukentėjusioms nuo COVID-19 krizės, apyvartinių lėšų srautui užtikrinti taisyklės; toliau – Latvijos pagalbos taisyklės). Ši pagalbos schema, įsigaliojusi 2020 m. lapkričio 17 d., buvo nustatyta laikantis reikalavimų, nurodytų Komunikato dėl laikinosios sistemos 3.1 skirsnyje, ir patvirtinta 2022 m. gruodžio 16 d. Komisijos sprendimu SA.59592 (2020/N) laikotarpiui iki 2021 m. lapkričio 30 d., kuris vėliau buvo pratęstas iki 2022 m. birželio 30 d.[5].

8. Pagrindinės bylos faktinių aplinkybių susiklostymo metu galiojusios redakcijos Latvijos pagalbos taisyklių 23 punkte buvo nurodyta:

„Pagalbos suteikimo diena laikoma diena, kai [mokesčių administratorius] priima sprendimą suteikti pagalbą.“

9. Šių taisyklių 24 punkte buvo nustatyta:

„Sprendimas turi būti priimtas iki 2022 m. birželio 30 d. pagal [Komunikatą dėl laikinosios sistemos].“

[3] *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164, 2001, p. 2551.

[4] *Latvijas Vēstnesis*, 2020, 2020/222A.2.

[5] Vėlesniais Komisijos sprendimais terminas, iki kurio teikiama pagalba, iš pradžių buvo nustatytas iki 2021 m. lapkričio 30 d. (2021 m. birželio 3 d. Sprendimas SA.64046 (2021/N)), vėliau – iki 2022 m. birželio 30 d. (2021 m. gruodžio 14 d. Sprendimas SA.100596 (2021/N)).

III. Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

10. 2021 m. kovo 25 d. ir balandžio 9 d. Latvijos įmonė SIA „TOODE“ (toliau – TOODE) kreipėsi į *Valsts ieņēmumu dienests* (nacionalinis mokesčių administratorius, Latvija, toliau – VID arba mokesčių administratorius) su prašymu jai, kaip įmonei, kurią paveikė COVID-19 krizė, už 2021 m. sausio ir vasario mėn. taikyti nacionalinę pagalbos schemą apyvartinių lėšų srautui užtikrinti (toliau – nacionalinė pagalbos schema).

11. 2021 m. balandžio 23 d. ir birželio 7 d. sprendimais, vėliau 2021 m. birželio 9 d. ir liepos 23 d. sprendimais VID atsisakė suteikti TOODE prašomą pagalbą, remdamasi tuo, kad ši įmonė neatitinka Latvijos pagalbos taisyklėse nustatytų sąlygų. Šiuo klausimu VID, be kita ko, konstatavo, kad šios įmonės apyvarta 2021 m. sausio ir vasario mėn. nesumažėjo tiek, kad atitiktų nacionalinės teisės aktuose nustatytas sąlygas, taigi ir galėtų gauti šią pagalbą.

12. TOODE *Administratīvā rajona tiesa* (Administracinis apylinkės teismas, Latvija) pateikė skundą, teigdama, kad VID neturėjo pagrindo atsižvelgti į bendrą sandorių, nurodytų atitinkamo mokestinio laikotarpio pridėtinės vertės mokesčio (PVM) deklaracijoje, vertę. 2022 m. balandžio 14 d. sprendimu tas teismas šį skundą atmetė, nurodęs, kad šiuo atveju nebuvo įvykdytos pagalbos suteikimo sąlygos.

13. 2022 m. birželio 29 d. TOODE dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Šiuo apeliaciniu skundu siekiama, kad remiantis Administracinės teisenos įstatymo 254 straipsnio pirma pastraipa būtų priimtas palankus administracinis aktas.

14. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nacionalinės pagalbos schemą patvirtino Komisija ir kad ši schema turi būti laikoma suderinama su vidaus rinka, be kita ko, su sąlyga, kad pagalba būtų suteikta pagal Komunikato dėl laikinosios sistemos 22 punkto d papunktį ir Latvijos pagalbos taisyklių 24 punktą iki 2022 m. birželio 30 d. Jis taip pat pabrėžia, kad nagrinėjamu atveju šis terminas pasibaigė jam nagrinėjant pagrindinę bylą. Nagrinėdamas šią bylą, tas teismas turi įvertinti, ar TOODE dar gali būti suteikta prašoma pagalba. Tam jis turi nustatyti pagalbos „suteikimo“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, datą ir tai, ar ši pagalba yra esama, ar nauja valstybės pagalba, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnį.

15. Iš pradžių dėl datos, kurią pagalba laikoma suteikta, prašymą priimti tas teismas laikosi nuomonės, kad apibrėžta ir besąlyginė teisė gauti pagalbą, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją[6] iš esmės gali kilti tik iš teismo sprendimo, t. y. kai nacionalinis teismas konstatuoja, kad ieškovas įvykdė visas nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas atitinkamai pagalbai gauti ir kad kompetentingos institucijos atsisakymas suteikti pagalbą yra neteisėtas ir nepagrįstas. Be to, kadangi anksčiau teisinis santykis neegzistavo, teismo sprendimo vykdymas negali lemti palankaus administracinio akto priėmimo atgaline data (*ex tunc*); nacionalinis teismas gali tik nurodyti kompetentingai institucijai priimti atitinkamą administracinį aktą dėl pagalbos skyrimo *ex nunc*.

[6] Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi 2019 m. gruodžio 19 d. Sprendimu *Arriva Italia ir kt.* (C-385/18, EU:C:2019:1121, 36 ir 37 punktai), 2022 m. sausio 25 d. Sprendimu *Komisija / European Food ir kt.* (C-638/19 P, EU:C:2022:50, 123 punktas), taip pat 2023 m. sausio 12 d. Sprendimu *DOBELES HES* (C-702/20 ir C-17/21, EU:C:2023:1, 76 ir 78 punktai).

16. Teisingumo Teismo prašymu šis teismas patikslino, kad TOODE paraiškos pateikimo metu atitiko nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas pagalbai gauti, tad atrodo, kad VID atsisakymas yra neteisėtas ir nepagrįstas. Taigi tam teismui kyla klausimas, ar, tuo atveju, jeigu jis nurodytų VID priimti palankų administracinį aktą, suteikti prašomą pagalbą ir išmokėti jos sumą, reikėtų manyti, kad data, kurią ši pagalba buvo suteikta, atitinka datą, kurią ši tarnyba nepagrįstai atsisakė ją suteikti.

17. Paskui, kiek tai susiję su tuo, ar pagalba yra esama, ar nauja, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią kompetentingos institucijos asmeniui suteikta pagalba pasibaigus patvirtinai pagalbos schemai turi būti laikoma nauja pagalba[7], taikytina pagrindinėje byloje susiklosčiusiai situacijai, kai mokesčių administratorius nepagrįstai atsisakė suteikti prašomą pagalbą, nors pagalbos schema dar galiojo, ir kai šis administratorius teismo sprendimu vėliau turi suteikti šią pagalbą ir išmokėti pagalbos sumą pasibaigus šiai schemai.

18. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi Komisijos nuomone, pateikta 2023 m. rugsėjo 11 d. atsakant į klausimus, kuriuos pateikė kitas Latvijos teismas[8]. Šioje nuomonėje ši institucija nurodė, kad pagal Latvijos pagalbos taisyklių 23 punktą pagalba suteikiama tuo momentu, kai mokesčių administratorius priima sprendimą ją suteikti (arba atsisakyti ją suteikti). Be to, ji patikslino, kad pagalbos suteikimas pasibaigus nustatytam terminui pažeistų SESV 108 straipsnio 3 dalį ir kad nacionaliniai teismai turėtų užkirsti kelią tokios pagalbos mokėjimui paraišką pateikusiam asmeniui. Šioje nuomonėje taip pat buvo nurodyta, kad praėjus šiam terminui nacionaliniai teismai negali vietoj pagalbos priteisti kompensacijos už žalą, kurią paraišką pateikęs asmuo patyrė dėl neišmokėtos pagalbos.

19. Šiomis aplinkybėmis *Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad valstybės pagalba laikoma „suteikta“ tuo momentu, kai kompetentinga institucija nepagrįstai neleido privačiam asmeniui pasinaudoti teise gauti valstybės pagalbą, kaip buvo konstatuota teismo sprendimu pasibaigus nustatytam pagalbos suteikimo terminui?

2. Ar [Reglamento 2015/1589] 1 straipsnio b punkto ii papunktį reikia aiškinti taip: pagalba, kuri, kompetentingai institucijai nepriėmus sprendimo per pagalbos suteikimo terminą, asmeniui suteikiama pasibaigus pagalbos schemoje nustatytam pagalbos suteikimo terminui, remiantis teismo sprendimu, kuriame konstatuojama, kad asmuo per pagalbos schemoje nustatytą pagalbos suteikimo terminą įvykdė visas nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas atitinkamai pagalbai gauti ir kad kompetentingos institucijos atsisakymas suteikti pagalbą buvo neteisėtas, laikytina esama pagalba?“

20. Rašytines pastabas pateikė TOODE, Latvijos ir Vokietijos vyriausybės, taip pat Komisija. Šios šalys per posėdį, įvykusį 2024 m. gruodžio 11 d., pateikė ir žodines pastabas.

[7] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu remiasi 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimu *Autonome Provinz Bozen* (C-102/21 ir C-103/21, EU:C:2022:272, 31–35 ir 42 punktai).

[8] Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kalbama apie klausimus, kuriuos *Augstākā tiesa* (*Senāts*) (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateikė byloje SKA-356/2023. Konkrečiai kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi Komisijos nuomone Nr. (2023)9452862 byloje SA.106948.NC, kuri buvo pateikta per kitą procesą dėl Latvijos pagalbos taisyklių ir laikinosios sistemos taikymo.

IV. Analizė

A. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

21. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės pagalba turi būti laikoma „suteikta“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, *ex tunc*, t. y. tuo momentu, kai kompetentinga institucija nepagrįstai neleido privačiam asmeniui pasinaudoti teise gauti Komisijos patvirtintą pagalbą, jei šio atsisakymo leisti neteisėtumas konstatuotas nacionalinio teismo sprendimu pasibaigus šios institucijos nustatytam suteikimo terminui.

22. Dėl priežasčių, kurias nurodysiu toliau, esu tos nuomonės, kad į šį klausimą reikia atsakyti teigiamai.

23. Iš pradžių primenu, kad iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, kad valstybės pagalba turi būti laikoma „suteikta“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, tą dieną, kai pagal taikomus nacionalinės teisės aktus pareiškėjui suteikiama tikra teisė gauti šią pagalbą [9], todėl faktinis aptariamų išteklių pervedimas nėra lemiamas veiksnys [10].

24. Taigi iš esmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis taikytina nacionaline teise, turi nustatyti momentą, kada atitinkama valstybės pagalba laikytina suteikta. Tam prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti į visas nacionalinėje teisėje įtvirtintas atitinkamos pagalbos suteikimo sąlygas [11].

25. Šiuo klausimu pažymėtina, kad, kaip matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų, pagal nagrinėjamu atveju taikytinas Latvijos teisės nuostatas, pirmiausia pagal Latvijos pagalbos taisyklių 23 punktą, pagalba laikoma suteikta tą dieną, kurią mokesčių administratorius priima sprendimą suteikti pagalbą. Nagrinėjamu atveju suteikti prašomą pagalbą buvo atsisakyta iki Komunikato dėl laikinosios sistemos 22 punkto d papunktyje nustatyto termino – 2022 m. birželio 30 d. [12].

26. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikosi nuomonės, kad VID priimti sprendimai dėl atsisakymo negalėjo lemti to, kad TOODE būtų suteikta teisė gauti pagalbą pagal nacionalinę teisę, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, primintą šios išvados 23 punkte. Šiuo klausimu tas teismas laikosi nuomonės, kad tokia teisė gali atsirasti tik teismui priėmus sprendimą, kuriame konstatuojama, kad, priešingai, nei nurodyta šiuose sprendimuose dėl atsisakymo išdėstytuose motyvuose, tą dieną, kai pateikė paraišką dėl pagalbos, įmonė atitiko visas nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas, kad galėtų gauti šią pagalbą, ir kuriuo kompetentinga institucija įpareigojama vėliau (*ex nunc*) priimti palankų administracinį aktą, pagal kurį jai tinkamai suteikiama pagalba ir išmokama pagalbos suma [13].

[9] Lemiamas veiksnys nustatant datą, kada konkrečia priemone paraiškas pateikusiems asmenims buvo suteikta teisė gauti valstybės pagalbą, yra jų apibrėžtos teisės ją gauti įgijimas ir kartu valstybės įsipareigojimas skirti šią pagalbą. Šiuo klausimu žr. 2022 m. sausio 25 d. Sprendimą *Komisija / European Food ir kt.* (C-638/19 P, EU:C:2022:50, 115 ir 123 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija).

[10] Žr. 2021 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Azienda Sanitaria Provinciale di Catania* (C-128/19, EU:C:2021:401, 45 ir jame nurodyta jurisprudencija).

[11] Žr. 2020 m. spalio 28 d. Sprendimą *INAIL* (C-608/19, EU:C:2020:865, 31 ir 32 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija).

[12] Beje, neginčijama, kad skundą dėl mokesčių administratoriaus sprendimo dėl atsisakymo TOODE pateikė per nustatytą terminą.

[13] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, tai reikštų, kad tokia įmonė, kaip TOODE, apibrėžtą teisę gauti pagalbą įgyja tik nuo teismo sprendimo ar palankaus administracinio akto priėmimo dienos.

27. Vis dėlto, jei diena, kurią pagalba laikoma suteikta pagal nacionalinę teisę, sutaptų su teismo sprendimo arba palankaus administracinio akto, priimto vykdant šį sprendimą, priėmimo diena, TOODE pateiktas skundas dėl VID sprendimų galėtų, kaip savo rašytinėse pastabose teigia Vokietijos vyriausybė, netekti prasmės. Iš tikrųjų, pasibaigus pagalbos suteikimo terminui pagal Komunikato dėl laikinosios sistemos 22 punkto d papunktį ir Latvijos pagalbos taisyklių, kurias patvirtino Komisija, 24 punktą, kompetentinga institucija neturėtų, kaip teigė mokesčių administratorius prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme ir Latvijos vyriausybė savo rašytinėse pastabose, galimybės priimti tokį administracinį taisomąjį aktą, kuriuo būtų įvykdytas pasibaigus nustatytam pagalbos suteikimo terminui priimtas teismo sprendimas, taigi teismo sprendimas netektų veiksmingumo.

28. Beje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, jei būtų nuspręsta, jog pagalba buvo suteikta pasibaigus jos suteikimo terminui, dėl tokių pačių priežasčių kaip ir tos, dėl kurių mokesčių administratorius negalėtų priimti taisomojo akto, kuriuo būtų įvykdytas pasibaigus nustatytam pagalbos suteikimo terminui priimtas teismo sprendimas, TOODE kiltų pavojus netekti galimybės pasinaudoti Latvijos teisėje numatyta galimybe pareikšti ieškinį mokesčių administratoriui arba Latvijos valstybei dėl žalos atlyginimo, nes tokiam ieškiniui galėtų būti taikomas draudimas, užuot skyrus pagalbą, skirti kompensaciją už žalą, šios įmonės patirtą dėl neišmokėtos pagalbos [14].

29. Prieš pradėdamas nagrinėti šioje byloje aptariamą situaciją manau, kad svarbu trumpai paaiškinti sąvoką „teisė gauti valstybės pagalbą“, kuri turi lemiamą reikšmę nustatant momentą, kada pagalba turi būti laikoma suteikta, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, primintą šios išvados 23 ir 24 punktuose.

30. Manau, kad reikia pažymėti, kad šioje jurisprudencijoje nurodytos „nacionalinėje teisėje įtvirtintos atitinkamos pagalbos suteikimo sąlygos“ gali būti tik administracinio sprendimo priėmimo momentu galiojančios nacionalinės teisės aktuose nustatytos sąlygos [15], o tai, kilus ginčui, galiausiai turi įvertinti kompetentingi nacionaliniai teismai. Taigi reikia skirti, *viena vertus*, momentą, kuriuo objektyviai tenkinamos pagalbos suteikimo pagal nacionalinę teisę sąlygos, dėl kurio tam tikrais atvejais gali būti keliamas reikalavimas, kad valdžios institucija priimtų sprendimą, kuriame patvirtinama įmonės teisė gauti atitinkamą pagalbą, taigi, kad pagalbos suteikimo data sutaptų su tokio sprendimo priėmimo data, ir, *kita vertus*, datą, kurią nacionalinis teismas, kuriame pareikštas ieškinys dėl tokio sprendimo, turės atlikti valdžios institucijos pateikto vertinimo, ar tos sąlygos tenkinamos, kontrolę. Taigi šios išvados 23 ir 24 punktuose priminta Teisingumo Teismo jurisprudencija pirmiausia siekiama nustatyti momentą, kuriuo pagal nacionalinę teisę tenkinamos pagalbos gavimo sąlygos, o ne *apimti* momentą, kuriuo ieškinį dėl valdžios institucijos vertinimo teisėtumo nagrinėjantis nacionalinis teismas atlieka teisminę kontrolę ir patikrina, ar šios sąlygos tenkinamos. Iš tikrųjų pagal nacionalinę teisę turimos teisės suteikimas teismo sprendimu neturi įtakos momentui, kuriuo tenkinamos pagalbos suteikimo sąlygos ir kuriuo kompetentinga valdžios institucija atitinkamai priėmė arba turėjo priimti sprendimą suteikti aptariamą pagalbą. Toks sprendimas bus tik deklaratyvus, o ne sukuriantis teisę. Šiuo klausimu primintina, kad, nors nacionalinis teismas gali priimti sprendimą, pagal kurį viena iš šalių pagal nacionalinę teisę turi gauti sumą, laikomą valstybės pagalba, tai visiškai nereiškia, kad tokiu atveju jis pats skiria šią pagalbą. Vienintelis tokio sprendimo poveikis dėl *res judicata* galios yra įpareigoti kitą šalį, paprastai kompetentingą valdžios instituciją, išmokėti aptariamą pagalbą [16].

[14] Žr. šios išvados 18 punktą.

[15] Iš tikrųjų šioje jurisprudencijoje remiamasi teisės aktais, o ne galimai klaidingu jų aiškinimu, kurį pateikia valdžios institucija.

[16] Šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 12 d. Sprendimą *DOBELES HES* (C-702/20 ir C-17/21, EU:C:2023:1, 75 ir 76 punktai).

31. Jei paaiškėtų, kad vienintelis galimas Latvijos teisės aiškinimas, kaip galima teigti remiantis nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, yra tas, kuris pateiktas šios išvados 26 punkte, nesant galimybės svarstyti, kad pagalbos suteikimo diena yra ta diena, kurią mokesčių administratorius nepagrįstai atsisakė ją suteikti[17], dėl ko reikėtų pripažinti administracinio taisomojo sprendimo, priimto įgyvendinant teismo sprendimą, priimtą pasibaigus nustatytam terminui aptariamai pagalbai suteikti, *ex tunc* poveikį, toks aiškinimas galėtų pažeisti teisę į veiksmingą teisminę gynybą, įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnyje.

32. Prieš nagrinėjant, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktas aiškinimas gali pažeisti Chartijos 47 straipsnį, reikėtų iš pradžių patikrinti, ar šios išvados 26 punkte nurodyta situacija patenka į Chartijos taikymo sritį.

33. Šiuo klausimu primenu, kad, remiantis Chartijos 51 straipsniu 1 dalimi, susijusia su jos taikymo sritimi, jos nuostatos skirtos valstybėms narėms tik tais atvejais, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę. Jei teisinė situacija nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos jos nagrinėti, o galimai nurodytos Chartijos nuostatos negali savaime pagrįsti šios jurisdikcijos[18]. Iš tikrųjų, vykstant SESV 267 straipsnyje numatytai prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrai, Teisingumo Teismas negali vertinti nacionalinės teisės nuostatų aiškinimo arba spręsti, ar nacionalinio teismo pateikiamas jų aiškinimas yra teisingas[19].

34. Taip pat pažymiu, kad nors tais atvejais, kai situacija patenka į Chartijos 47 straipsnio taikymo sritį, tačiau nėra atitinkamą sritį reguliuojančių Sąjungos teisės normų, kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų užtikrinti iš Sąjungos teisės sistemos kylančių asmenų teisių apsaugai, išsamias proceso taisykles, vis dėlto kiekvienu atveju valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų paisoma Chartijos 47 straipsnyje įtvirtintos teisės į veiksmingą šių teisių teisminę apsaugą[20].

35. Iš pradžių pažymiu, kad Komisijos nurodyta aplinkybė, jog teisę pasinaudoti valstybės pagalba reglamentuoja nacionalinė teisė, nereiškia, kad nagrinėjamas atvejis nepatenka į Chartijos 47 straipsnio taikymo sritį[21]. Nors iš tikrųjų teisė gauti aptariamą pagalbą suteikiama pagal nacionalinę teisę ir negali būti grindžiama Sąjungos teise arba Komisijos sprendimu[22], vis dėlto ginčas šioje byloje susijęs ne su nacionalinės teisės nuostatų dėl aptariamos pagalbos suteikimo aiškinimu, o su TOODE pateiktu skundu dėl pirminio VID sprendimo dėl atsisakymo ir šios institucijos galimybe priimti taisomąjį aktą, vykdant teismo sprendimą, priimtą pasibaigus Komisijos patvirtintos valstybės pagalbos suteikimo terminui, taip pat to pasekmėmis pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį ir Reglamento 2015/1589 1 straipsnį.

[17] Iš tikrųjų, jei tą dieną kompetentinga institucija butų pasielgusi teisėtai ir priėmusi palankų sprendimą, TOODE būtų suteikta teisiškai apibrėžta teisė gauti pagalbą pagal Latvijos pagalbos taisykles.

[18] Šiuo klausimu žr. 2021 m. balandžio 22 d. Sprendimą *Profi Credit Slovakia* (C-485/19, EU:C:2021:313, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[19] Šiuo klausimu žr. 2014 m. gegužės 22 d. Sprendimą *Érsekcsanádi Mezőgazdasági* (C-56/13, EU:C:2014:352, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[20] Žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 115 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad vien Chartijos 47 straipsnio pakanka ir jo nereikia tikslinti Sąjungos teisės ar nacionalinės teisės nuostatomis, kad privatiems asmenims būtų suteikta teisė, kuria galima remtis (šiuo klausimu žr. 2024 m. vasario 20 d. Sprendimą *X (Nutraukimo motyvų nebuvimas)* (C-715/20, EU:C:2024:139, 80 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[21] Taip pat pažymėtina, jog aplinkybė, kad aptariamos pagalbos suteikimo sąlygos ir tvarka nustatytos remiantis nacionaline teise, nepaneigia to, kad sąvoka „pagalbos suteikimas“ patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.

[22] Šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 31 d. Sprendimą *Komisija / Braesch ir kt.* (C-284/21 P, EU:C:2023:58, 72 ir 79 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija).

36. Kaip paaiškinau šios išvados 27 punkte, jei būtų laikoma, kad pagalbos suteikimo, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, diena pagal nacionalinę teisę atitinka palankaus administracinio akto, priimto vykdant teismo sprendimą, priimtą pasibaigus jai suteikti nustatytam terminui, priėmimo dieną, ši pagalba galėtų būti laikoma nauja ir neteisėta pagalba, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 2015/1589 1 straipsnį, o mokesčių administratorius negalėtų jos suteikti vykdydamas teismo sprendimą, nepažeidęs SESV 108 straipsnio 3 dalyje nustatytos pareigos sustabdyti priemonės įgyvendinimą.

37. Tokia situacija, kaip nurodyta pirmesniame šios išvados punkte, ne tik patenka į Chartijos taikymo sritį, bet ir gali pažeisti TOODE teisę į veiksmingą teisminę gynybą, kaip tai suprantama pagal jos 47 straipsnį.

38. Siekiant išvengti painiavos, mano manymu, tikslinga priminti skirtumą tarp, viena vertus, leidimo taikyti valstybės pagalbos schemą laikotarpio (kuris nagrinėjamu atveju siejamas su pagalbos suteikimo terminu ir diena) ir, kita vertus, dienos, kurią nacionalinis teismas priima sprendimą. Iš tikrųjų nacionalinio teismo jurisdikcija priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje ir būsimo sprendimo pasekmės negali nei priklausyti nuo termino, susijusio su administracine procedūra, kuria dėl paties jos pobūdžio siekiama kitokio tikslo ir kuri neturi jokio ryšio su (nacionaliniu) teismo procesu, nei juo labiau būti saistomos tokio termino.

39. Taisomojo sprendimo, priimto po teismo sprendimo, *ex tunc* poveikio nepripažinimas reikštų, kad beveik neįmanoma pasinaudoti teise į veiksmingą teisminę gynybą, nes šios teisės įgyvendinimas būtų siejamas su sąlyga, kad teismo sprendimas būtų priimtas nepasibaigus nustatytam administracinės procedūros vykdymo terminui. Tačiau dėl to galėtų susidaryti paradoksali padėtis, kai aptariamos pagalbos suteikimo momentas ir po teismo sprendimo kompetentingos institucijos priimto taisomojo sprendimo kvalifikavimas kaip esamos arba naujos pagalbos priklausytų nuo to, kaip greitai nacionalinis teismas išnagrinėtų ieškinį dėl administracinio sprendimo [23].

40. Beje, mano nuomone, verta pažymėti, kad kitose nei valstybės pagalbos srityse Teisingumo Teismas pripažino, jog nacionalinis teismas gali atgaline data (*ex tunc*) panaikinti viešosios valdžios institucijos sprendimą, jei mano, kad tai būtina siekiant užtikrinti veiksmingą ieškinį pareiškusios įmonės teisių apsaugą arba apskritai garantuoti kontrolės sistemos veiksmingumą [24].

41. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį prejudicinį klausimą siūlau atsakyti: SESV 107 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį, turi būti aiškinama taip, kad valstybės pagalba turi būti laikoma „suteikta“ tą dieną, kai kompetentinga nacionalinės valdžios institucija atsisakė ją skirti įmonei, jeigu tas atsisakymas nacionalinio teismo sprendimu, priimtu pasibaigus nustatytam pagalbos skyrimo terminui, buvo pripažintas neteisėtu, tačiau su sąlyga,

[23] Šiuo klausimu pagal analogiją žr. generalinio advokato A. Tizzano išvadą, pateiktą byloje *Kutz-Bauer* (C-187/00, EU:C:2002:75, 66 punktas), kiek tai susiję su galimybe panaikinti ar iš dalies pakeisti administracinį aktą atgaline data, remiantis tuo, kad asmuo neturi patirti žalos dėl laiko, kurio jam reikia savo teisėms ginti teisme.

[24] Šiuo klausimu žr. 2016 m. spalio 13 d. Sprendimą *Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ir Petrotel* (C-231/15, EU:C:2016:769, 25–29 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) dėl nacionalinio teismo atlikto nacionalinės reguliavimo institucijos sprendimo panaikinimo atgaline data poveikio; taip pat generalinio advokato M. Campos Sánchez-Bordona išvadą, pateiktą byloje *CROSS Zlín* (C-303/22, EU:C:2023:652, 77 ir 78 punktai bei juose nurodyta jurisprudencija) dėl nacionalinių teismų atlikto viešojo pirkimo sutarties sudarymo panaikinimo atgaline data nuo sprendimą ją sudaryti priėmimo momento. Žr. 2024 m. kovo 7 d. Sprendimą *Die Länderbahn ir kt.* (C-582/22, EU:C:2024:213, 53–56 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) dėl kompetentingos reguliavimo institucijos teisės *ex tunc* konstatuoti infrastruktūros mokesčių, kurių taikymo laikotarpis pasibaigęs, negaliojimą (siekiant apsaugoti geležinkelių transporto įmonių teisę pateikti skundą šiai institucijai).

kad tą pagalbą suteikti buvo atsisakyta nepasibaigus jai skirti nustatytam terminui ir kol galiojo tai pagalbai taikomas Komisijos leidimas, o įmonė tenkino sąlygas gauti aptariamą pagalbą pagal taikytinas nacionalines taisykles.

B. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

42. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto ii papunktis turi būti aiškinamas taip, kad valstybės pagalba, įmonei suteikta pasibaigus Komisijos nustatytam jos suteikimo terminui, vykdant nacionalinio teismo sprendimą, kuriuo kompetentingos institucijos atsisakymas suteikti pagalbą nepasibaigus šiam terminui pripažintas neteisėtu, yra esama pagalba.

43. Primintina, kad SESV 107 ir 108 straipsniuose nustatytoje valstybės pagalbos kontrolės sistemoje procedūra skiriasi, nelygu, ar tai esama, ar nauja pagalba. Nors remiantis SESV 108 straipsnio 1 dalimi esama pagalba gali būti teisėtai teikiama, jei Komisija nekonstatavo jos nesuderinamumo su vidaus rinka, SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad apie planus suteikti naują pagalbą ar pakeisti esamą pagalbą turi būti laiku informuota ir šie planai negali būti įgyvendinti, kol procedūroje nepriimta galutinio sprendimo [25].

44. Be to, Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad priemonės, kuriomis nustatoma arba keičiama pagalba, turi būti laikomos nauja pagalba, kuriai taikoma SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatyta pareiga pranešti, o pakeitimai gali būti susiję tiek su esama pagalba, tiek su pirminiais projektais, apie kuriuos buvo pranešta Komisijai [26]. Šiuo klausimu primintina, jog Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto ii papunktyje nurodyta, kad „esama“ pagalba yra patvirtinta pagalba, t. y. Komisijos arba Tarybos patvirtintos pagalbos schemos ir individuali pagalba. Šio reglamento 1 straipsnio c punkte nurodyta, kad „nauja pagalba“ – tai pagalbos schema ar individuali pagalba, kuri nėra esama pagalba, įskaitant esamos pagalbos pakeitimus. Be to, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, pagalba, suteikta tuo metu, kai Komisijos leidimas, taikomas šiai pagalbai, nebegaliojo, turi būti laikoma nauja pagalba [27].

45. Pirmiausia pažymėtina, kad atsakymas į antrąjį prejudicinį klausimą gali aiškiai kilti iš to, kaip siūlau atsakyti į pirmąjį klausimą, nes, jei aptariama pagalba laikoma suteikta mokesčių administratoriaus sprendimų dėl atsisakymo priėmimo dieną, t. y. tuo metu, kai galiojo šiai pagalbai taikomas Komisijos leidimas, ši pagalba turi būti laikoma patvirtinta, taigi esama pagalba, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto ii papunktį, net jeigu ji išmokama pasibaigus Komisijos patvirtintos pagalbos schemos galiojimui. Tokiu atveju tos pagalbos išmokėjimas yra ne kas kita kaip teismo sprendimo įvykdymas.

46. Taip pat pažymiu, kad iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, jog nagrinėjamu atveju mokesčių administratorius, pagal nacionalinio teismo sprendimą priimdamas taisomąjį administracinį aktą, turėjo veiksmų laisvę arba diskreciją, leidžiančią pakeisti Latvijos pagalbos taisyklėse numatytą ir tos institucijos iš pradžių atsisakytą skirti pagalbą taip, kad ją būtų galima perkvalifikuoti į naują pagalbą pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio c punkto formuluotę.

[25] Žr. 2021 m. spalio 28 d. *Eco Fox ir kt.* (C-915/19–C-917/19, EU:C:2021:887, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[26] Žr. 2021 m. spalio 28 d. Sprendimą *Eco Fox ir kt.* (C-915/19–C-917/19, EU:C:2021:887, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[27] Žr. 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Autonome Provinz Bozen* (C-102/21 ir C-103/21, EU:C:2022:272, 32, 34 ir 42 punktai).

47. Be to, tai, kad pagrindinėje byloje aptariama pagalba bus išmokėta pasibaigus Komisijos nustatytam jos suteikimo laikotarpiui ir neatsižvelgiant į konkrečias su COVID-19 pandemija, kuri per tą laiką nurimo, susijusios krizės aplinkybes, neleidžia teigti, kad ši pagalba negali būti panaudota pagal iš pradžių Latvijos pagalbos schemoje numatytą tikslą arba kad ji gali iškraipyti konkurenciją rinkoje. Iš tikrųjų iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, primintos šios išvados 23 punkte, matyti, kad faktinio pagalbos išmokėjimo diena neturi įtakos teisei gauti atitinkamą pagalbą, jeigu ji suteikiama per Komisijos sprendime nustatytą laikotarpį, taigi ši pagalba gali būti išmokėta pasibaigus šiam laikotarpiui [28]. Be to, pagalbos išmokėjimas pasibaigus pagalbos schemos galiojimui negalėtų iškraipyti konkurencijos rinkoje, nes toks išmokėjimas reiškia tik paprasčiausią pradiniu VID sprendimu pažeistos teisės atkūrimą ir faktiškai leistų atkurti konkurencinę pusiausvyrą rinkoje [29]. Bet kuriuo atveju iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad būtent tą dieną, kurią buvo suteikta teisė gauti valstybės pagalbą, priemonė gali iškraipyti konkurenciją ir daryti poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį [30].

48. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, į antrąjį prejudicinį klausimą siūlau atsakyti: Reglamento 2015/1589 1 straipsnio b punkto ii papunktis turi būti aiškinamas taip, kad „esama pagalba“ yra pagalba, kurią, pasibaigus pagalbos schemoje nustatytam pagalbos skyrimo terminui, kompetentinga nacionalinė valdžios institucija išmokėjo vykdydama nacionalinio teismo sprendimą, kuriuo pripažinta, kad, prieš pasibaigiant pirma minėtam terminui, įmonė tenkino visas nacionalinėje teisėje numatytas sąlygas, kad galėtų pretenduoti į aptariamą pagalbą, ir kad iš pradžių tos institucijos priimtas sprendimas nesuteikti tos pagalbos buvo neteisėtas. Tokiomis aplinkybėmis aptariama pagalba laikoma suteikta tuo momentu, kai iš pradžių ta institucija atsisakė suteikti pagalbą.

V. Išvada

49. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Administratīvā apgabaltiesa* (Administracinis apygardos teismas, Latvija) pateiktą prejudicinį klausimą:

1. SESV 107 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį,

   turi būti aiškinama taip:

   valstybės pagalba turi būti laikoma „suteikta“ tą dieną, kai kompetentinga nacionalinės valdžios institucija atsisakė ją skirti įmonei, jeigu tas atsisakymas nacionalinio teismo sprendimu, priimtu pasibaigus nustatytam pagalbos skyrimo terminui, buvo pripažintas neteisėtu, tačiau su sąlyga, kad tą pagalbą suteikti buvo atsisakyta nepasibaigus jai skirti nustatytam terminui ir kol galiojo tai pagalbai taikomas Komisijos leidimas, o įmonė tenkino sąlygas gauti aptariamą pagalbą pagal taikytinas nacionalines taisykles.

2. 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamento (ES) 2015/1589, nustatančio išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles, 1 straipsnio b punkto ii papunktis

[28] Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad Komisijos sprendime valstybėms narėms nenustatyta jokios pareigos išmokėti pagalbą per tam tikrą laikotarpį.

[29] Priešingai, būtų galima teigti, kad būtent nesuteikus aptariamos pagalbos galėtų būti iškraipyta konkurencija rinkoje ar bent jau būtų nepagrįstai diskriminuojamas ekonominės veiklos vykdytojas, kaip antai TOODE, kuriam būtų atsisakyta suteikti valstybės pagalbą, nors jis atitiktų jos gavimo sąlygas, o kita konkuruojanti įmonė, lygiai taip pat atitinkanti tos pačios pagalbos suteikimo sąlygas, galėtų ja naudotis.

[30] Šiuo klausimu žr. 2022 m. sausio 25 d. Sprendimą *Komisija / European Food ir kt.* (C-638/19 P, EU:C:2022:50, 123 punktas).

turi būti aiškinamas taip:

„esama pagalba“ yra pagalba, kurią, pasibaigus pagalbos schemoje nustatytam pagalbos skyrimo terminui, kompetentinga nacionalinė valdžios institucija išmokėjo vykdydama nacionalinio teismo sprendimą, kuriuo pripažinta, kad, prieš pasibaigiant pirma minėtam terminui, įmonė tenkino visas nacionalinėje teisėje numatytas sąlygas, kad galėtų pretenduoti į aptariamą pagalbą, ir kad iš pradžių tos institucijos priimtas sprendimas nesuteikti tos pagalbos buvo neteisėtas. Tokiomis aplinkybėmis aptariama pagalba laikoma suteikta tuo momentu, kai iš pradžių ta institucija atsisakė suteikti pagalbą.